

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΞΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ

ΕΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

10
1913

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE

ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ÉDITIONS

ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

BAS. N. GRÉGORIADÈS

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΙΟΥ Β΄ ΠΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΝ ΑΣΑΝΗΝ

ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΛΗΨΕΩΣ ΤΗΣ ΙΜΒΡΟΥ

Ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 115 κώδικι τῆς ἐν Μαδρίτῃ Βασιλικῆς βιβλιοθήκῃς, γεγραμμένῳ τὸν δέκατον πέμπτον αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα διὰ χειρὸς τοῦ Κωνσταντίνου Δασκάρεως, περιλαμβάνεται ἐν φ. 260^β — 261^α ἡ ἐξῆς ἐπιστολὴ τοῦ πάπα Πίου Β' πρὸς Ἀλέξανδρον Ἀσάνην, ἣν ἐκδίδω ἐκ φωτογραφίας.

† Πίος ἐπίσκοπος δοῦλος τῶν δούλων τοῦ θεοῦ τῷ ἀγαπητῷ υἱῷ ἀνδρὶ εὐγενεὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ Ἀσάνῃ Κωνσταντινουπολίτῃ σωτηριᾶν καὶ ἀποστολικὴν εὐλογίαν.

Ἐπειδὴ πάλαι μικρᾷ τῇ πείρᾳ καὶ μαρτυρίᾳ ἀνδρῶν ἀξιοπίστων παρελάβομεν ὅτι σὺ ἐν τοῖς ὑπουργήμασι τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς καθολικῆς πίστεως πλείστον κεκοπιακῶς εἶ καὶ σχεδὸν πάντα τὰ σὰ ἀπέβαλες πολλὰς τε δυστυχίας ὑπήνεγκας καὶ ἔτι ὑποφέρεις, ἐπιθυμοῦντες τὴν Ἰμβρον, νῆσον ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει κειμένην, ἣτις ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν ἀπίστων ἔτι ἐστὶ, ἀπ' αὐτῶν ἐλευθερωθῆσεσθαι καὶ εἰς τὸν κόλπον τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς πίστεως ἐπανελθεῖν καὶ προ- 10 φθάσειν, ἔτι βουλόμενοί σε, ὅς ἀεὶ ποτε ἐν εὐσεβείᾳ καὶ τῇ ἡμετέρᾳ ὑπακοῇ καὶ αὐτῆς τῆς ἐκκλησίας πιστῶς διέμεινας, ἀντὶ τῶν ὑπουργημάτων, κόπων, ζῆμίων ὡς οἶόν τε ἀντιχαρίζεσθαι καὶ ἐλαφρῦναι, τὴν προειρημένην νῆσον τῷ ἀποστολικῷ ἀξιῶματι καὶ τῇ δυνάμει τῶν παρόντων γραμμάτων, εἰ μόνον ἐκείνη τῇ σῇ ἐπιμελείᾳ ἐκ τῶν χειρῶν 15 τῶν ἀσεβῶν ἐλευθερωθεῖ, συγχωροῦμέν σοι καὶ φιλοτίμως δωροῦμεθα καὶ ἔτι ἐν τῇ ἀρετῇ τῆς ἀγίας ὑπακοῆς πᾶσι καὶ ἐκάστοις τοῖς πιστοῖς

4. ἀναφορᾷ τῶν γραμμάτων ἐπὶ διαγραφάντων, ἀνωθεν δὲ μαρτυρία

6. Τοῦ καθολικῆς προηγεῖται ἄποσο οὐ τὰ σο διαγεγραμμέν^{κεκοπιακῶς εἰ} ^{πείρονηκας}

8-9. ἐν τῇ(διαγεγραμμένα)ὑπὸ τῇ ^{ἐπανελθεῖν} 10. ἀναγαγέσθαι ^{τῇ ἡμετέρᾳ} 11-12. καὶ ὑπακοῇ

13. οἶον ἀντιχαρίζεσθαι ἐλαφρῦναι 16. συγχωροῦμεν

Χριστιανοῖς ὁποιασοῦν τάξεως ὑπάρχουσι· διὰ τῶν ἀποστολικῶν ὀρι-
 σμῶν ἐπιτάττομεν καὶ ἀφορισμῶν ποιῆσαι, ἵνα σε τὸν κύριον τῆς νήσου
 πρὸς τὸ ἐλευθερῶσαι τὴν προειρημένην νήσον καὶ ἐπιτυχεῖν καὶ ἐπι-
 λαβεῖν ὁμοίως καὶ πάντα τοὺς σοὶ ὑποτεταγμένους, τὰ ὑπὲρ σοὶ
 5 πρόσωπα καὶ πιστὰ καὶ τὰ ἑαυτῶν πράγματα, ναὺς καὶ πραγματείας
 ὅπου ἂν ὡς ἐλεύσωσι μὴ μόνον κωλύωσι, ταράττωσιν, ἐμποδίζωσιν ἢ
 κακοποιῶσι, λυπήσωσι, ἀλλὰ μηδὲ κωλύειν, ταράττειν τοὺς ἄλλους συγ-
 χωρῶσι, ἀλλὰ μᾶλλον μὲν γε σοὶ καὶ τοῖς σοῖς ἐν πάσι· καὶ διὰ πάντα,
 εἰ εἴη χρεῖα καὶ σὺ αὐτοὺς ἐπικαλοῖης, ἐπιμελῶς παρκατῶσιν καὶ βοη-
 10 θῶσιν καὶ συναγωνίζωνται καὶ παρέχωσι πᾶσαν βοήθειαν, βουλὴν
 χρειώδη, ἀναγκαῖα, ὥστε ἐξ ὅτου σὺ τὴν νήσον καταλάβῃς καὶ αὐτὸς
 καὶ οἱ σοὶ κληρονόμοι καὶ διάδοχοι ὥσπερ ἀληθεῖς κύριοι καὶ διάδοχοι
 ὄψασθαι κτᾶσθαι, ἄρχειν, διοικεῖν ἐν εἰρήνῃ καὶ γαλήνῃ δύνασθαι
 καὶ εἶτι μετὰ πάντων τῶν πιστῶν μεθ' ὧν τὴν σὴν εἰρήνην καὶ τῆς σῆς
 φ. 261^α νήσου ἢ εἰρήνην, ἡσυχίαν, γαλήνην διαφυλάττειν καὶ ὀφέλειαν καὶ
 16 συμφωνίαν ἐπιτελεῖν δύνασθαι ἀμείνω συμβαίνειν, συνορκεῖν, ἀνακε-
 φαλαιοῦσθαι, φιλιοῦσθαι καὶ συνεῖναι ἔχοις.

Πλὴν βουλόμεθα τοσοῦτον σὺ ὅσον καὶ οἱ σοὶ κληρονόμοι καὶ διά-
 δοχοι μετὰ τὴν κτήσιν τῆς προειρημένης νήσου τῷ ἀιδεσίμῳ ἡμετέρῳ
 20 ἀδελφῷ Δωροθέῳ τῷ νῦν καὶ τοῖς ἐν τῷ μέλλοντι ἐσομένοις μητρο-

1. Τοῦ ὁποιασοῦν προηγεῖται κατὰ διαγεγραμμένον	Τοῦ ἀποστολικῶν τὰ
λε ἐπὶ τῶν πρότερον γραφέντων αἰ	2. ὅσακις εἰς τὸν κύριον τῆς νήσου
(διαγεγραμμένα) τὴν νήσον	3. ἐλευθερῶσαι / καὶ ἐπιτυχεῖν ἐπομένους ἐκείνην
(διαγεγραμμένου)	4. μὴ μόνον (διαγεγραμμένα) τὰ ὑπὲρ σοὶ ὑποτεταγμένους
6. μηδαμῶς	7. λυπήσωσαν
ἢ κακοποιῶσι (ἄνωθεν τῆς λέξεως δυσχερῶς διαγεγραμμένης)	8. μᾶλλον σοὶ
μηδὲ	9. σπουδαίως (διαγεγραμμένον) ἐπιμε- σώσιν
7-8. ἴσως	9-10. βοηθήσωσαν
11. ἀναγκαῖα (διαγεγραμμένον) χρειώδη· ἔγκαιρα (διαγεγραμμένον) ἀναγκαῖα	10. συναγωνιζέσθωσαν παρεχέσθωσαν
καταλάβῃς ἐπιλήψῃ	11. ἀναγκαῖα
13. βασιλεύειν δύνασθαι	14. σῆς τῆς
15. Ἐν τῷ γαλήνην τὸ πρῶτον γράμμα πρότερον *	16. δύνασαι
16-17. ἀνακαί- φαλαιοῦσθαι (ἔχον ἀντὶ τοῦ θ' γεγραμμένον πρότερον μ)	17. πλησιάσειν
18. Τὸ πλὴν πρόσθετον ἐν τῷ ᾧ*	Τὸ καὶ πρόσθετον ἔνω-
20. νῦν καὶ ἐν	

Ε.Υ.Δ. ΤΗΣ Κ. Π.
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

πολίταις Ἰμβροῦ ἐπέκεινα τῶν ὀφειλομένων δικαίων ἐκάστοις χρόνοις ἑκατὸν χρυσοῦς ἐκ τῶν σῶν ἐσοδῶν καὶ τῆς νήσου ἐλευθέρως καὶ ἀσμένως καταβάλλειν. Μηδενὶ τῶν ἀνθρώπων ἐξέστω τὰ παρόντα γράμματα τῆς ἡμετέρας συγχωρήσεως, δωρεᾶς, προστάγματος, θελήματος καταπατῆσαι ἢ τολμήματι τινὶ θρασεὶ ἐναντιοῦσθαι. Εἰ δέ τις καταφρονήσῃ τολμήσασθαι, τὴν τοῦ παντοκράτορος θεοῦ ἀγανάκτησιν καὶ τῶν μακαρίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου γινωσκέτω καθ' ἑαυτοῦ κινήσειν.

Καὶ ὁ μὲν χρόνος, καθ' ὃν ἐγράφη ἡ ἑλληνιστὶ περιωθεισα αὐτῆ ἐπιστολῇ, ἦς δὲν γινώσκω ἂν εὑρίσκειται πού τὸ πρωτότυπον, δὲν σημειοῦται· τὰ δὲ ὄρια, ὧν μεταξὺ ἐπέστειλεν ὁ Πίος, εἶνε αὐτὰ τὰ ἔτη καθ' ἃ ἐπάπευεν, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 1458 μέχρι τοῦ 1464. Ἀλλὰ τίς μεταξὺ τῶν ἐτῶν τούτων ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἠδύνατο νὰ λεχθῆ, ὅτι κατείχετο ὑπὸ τῶν Τούρκων ἡ Ἰμβρος, ἦτις ὑπὸ τῆ δυναστεία τῶν ἀσεβῶν ἔτι ἐστὶ κατὰ τὰ γραφόμενα ὑπὸ τοῦ πάπα;

Ἡ Ἰμβρος ὑπέστη τσαύτας περιπετείας ἀπὸ τῶν παραμονῶν τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων μέχρι τῆς ὀριστικῆς ὑπ' αὐτῶν κατοχῆς τῆς νήσου ἀπὸ τοῦ 1470, ὥστε δυσκόλως δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς καὶ μετ' ἀσφαλείας τὸν χρόνον, καθ' ὃν ἐγράφη αὕτη ἡ ἐπιστολῇ, μάλιστα περιοριζόμενον ἐντὸς τῶν ἐτῶν καθ' ἃ ἐπάπευεν ὁ Πίος Β'. Πράγματι τῷ μὲν 1422, ἦτοι τῷ 1442, βλέπομεν σωζομένην ἐπιγραφὴν, ἐφ' ἧς φέρεται τὸ ὄνομα Μανουὴλ Ἀσάνη τοῦ Λάσκαρη ὡς Βυζαντινοῦ διοικητοῦ τῆς νήσου¹. Ῥητῶς τὸν ἀν-

2. χρυσοῦς ^{νό} εἶδων 4. ἀντὶ τοῦ δωρεᾶς εἶχεν ἀρχίσει γράφων λέξιν ἀρχομένην ἀπὸ χ 5. καταφρονεῖν (τοῦ φρονεῖν διαγγεγραμμένου) πατῆσαι τολμήματι (ἐκ τοῦ τολμήματα) τινὶ 6. ἐπηρεᾶσαι ^{καταφρονησεν} παντοκράτορος προστεθειμένον ἐν τῇ ᾗ ἐν συνεχείᾳ τοῦ τέλους τοῦ στίχου 8. ἑαυτὸν (διαγγεγραμμένον) γινωσκέτω κινήσειν

¹ Ἀνδρέου Μουστοξύδου—Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ τοῦ Ἰμβρίου Ἰκόνημα ἱστορικὸν περὶ τῆς νήσου Ἰμβροῦ. Ἐν Κωνσταντινουπόλει. 1845 σ. 44.—Corpus Inscriptionum graecarum Τόμ. Δ' ἀρ. 9444.—Cologne

δρα τοῦτον λέγει *virum ex Byzantio nobilem et eius insulae pro Johanne Palaeologo Imperatore benemerentum praesidem* Κυριακὸς δ' ἐξ Ἀγκῶνος, ἐπισκεφθεὶς τῷ 1444 μετὰ τοῦ Ἰμβρίου Κριτοβούλου, τοῦ γνωστοῦ ἔπειτα γραμματέως καὶ ἱστορικοῦ τοῦ Μωάμεθ, τὸν Ἀσάνην, οἰκοῦντα ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς νήσου, ἣν εἶχε φροντίσει νὰ τειχίσῃ¹.

Τὸν δὲ Ἀσάνην διεδέχθη πιθανῶς ὡς διοικητῆς τῆς νήσου Ἰμβρου Γεώργιος Δρομοκάτης ὁ Παλαιολόγος. Τοῦτου μνημονεύουσι δύο ἐπιγραφαὶ ἐν Ἰμβρῳ, ὧν ἡ ἑτέρα ἀνευ χρονολογίας. Ἡ δὲ κεχρονησμένη φέρει κατὰ μὲν τὸν Μουστοξύδην (ἐνθ' ἀν.), οὗ ἡ ἀνάγνωσις εἶνε ἀνεπαρκῆς, τὴν χρονολογίαν ςϞ, κατὰ δὲ τὸν Ἰμβρου Νικηφόρον ϞΝΘΝ², κατὰ δὲ τὸν Friedrich (ἐνθ' ἀν. σ. 92) ςϞΝΘΝΓ, ὅπερ ἐξηγεῖ μετὰ τινος ἐνδοιασμοῦ ὡς Νοέμβριον 1451³. Ἀλλὰ πρῶτον μὲν, ἂν εἶχομεν μῆνα Νοέμβριον, τὸ ςϞνθ' θάνεστοίχει πρὸς τὸ ἔτος 1450 καὶ οὐχὶ τὸ 1451, ἔπειτα δὲ τὸ Ν, ὅπερ ἐξέλαβεν ὡς δηλωτικὸν τοῦ Νοεμβρίου, σημαίνει Ἰνδικτιῶνα. Ἐπεταὶ δὲ τὸ γράμμα I=10. Ἀλλὰ τὸ ἔτος ςϞνθ' δὲν ἀντιστοιχεῖ πρὸς Ἰνδικτιῶνα ι', ἀλλὰ πρὸς ιθ'. Ἡ λοιπὸν ἔπεται ἐπὶ τοῦ λίθου μετὰ τὸ I γράμμα Δ, ἢ μᾶλλον, ἐπειδὴ οὐδεὶς τῶν ἐκδοτῶν σημειώνει τοιοῦτό τι, τὸ τελευταῖον στοιχεῖον τοῦ ἔτους, τὸ Θ, εἶνε παρανεγνωσμένον ἀντὶ Ε. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιγραφή εἶνε οὐχὶ τοῦ ἔτους 1450 ἢ 1451, ἀλλὰ τοῦ 1446-1447. Τότε δὲ πρέπει νὰποδεχθῶμεν ἄρχοντα ἐν Ἰμβρῳ τὸν Γεώργιον Δρομοκάτην Παλαιολόγον⁴.

Reise auf den Inseln des thrakischen Meeres. Ἐν Ἀνωσίερφ. 1860 σ. 82 καὶ Πιν. III ἀρ. 5. — C. Friedrich *Imbros ἐν ταῖς Athenische Mitteilungen* Τόμ. ΔΓ' (1908) σ. 91.

¹ Ziebarth *Eine Inschriftenhandschrift der Hamburger Stadtbibliothek. Programm des Wilhelm-Gymnasiums in Hamburg. 1903* σ. 15. — Τοῦ αὐτοῦ *Athenische Mitteilungen* Τόμ. ΔΑ' (1906) σ. 406. — Ἡρδλ. C. Friedrich ἐνθ' ἀν. σ. 91. — Ἡρδλ. Νέου Ἑλληνομνημῶνος Τόμ. Ζ' σ. 341.

² «Περὶ τινῶν ἀνεκδότων ἐπιγραφῶν τῆς νήσου Ἰμβρου» ἐν Ἀρχαιολογικῷ Παραρτήματι II' Τόμου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου σ. 13.

³ Περὶ χρυσοῦ δακτυλίου Μιχαὴλ Δρομοκάτου ἔγραψαν ἐν τῇ Ἀθηνῶν 1910 σ.

Οὗτος δ' ὑπῆρξεν ὁ τελευταῖος ἀντιπρόσωπος τῆς βυζαντιανῆς ἀρχῆς ἐν Ἰμβρῶ, ἡτις μόνον μετ' αὐτὸν καὶ οὐχὶ πρὸ τοῦ ἔτους 1450 περιήλθεν εἰς τοὺς Γατελοῦζους. Κατὰ ταῦτα δὲν εἶνε ὀρθὴ ἡ γνώμη τοῦ *Hopf*, καθ' ἣν ἤδη πρὸ τοῦ 1436 καταστάθη ἀρχὸν τῆς Ἰμβροῦ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου ὁ Παλαμῆδης Γατελοῦζος, ὃν ἀνεγνώρισεν ἔπειτα ὁ Μωάμεθ¹.

Πράγματι δὲ τὸ ἀρχαιότατον τεκμήριον περὶ βεβαίας κατοχῆς τῆς Ἰμβροῦ ὑπὸ τοῦ οἴκου τῶν Γατελοῦζων ἄγει ἡμᾶς εἰς τὸ ἔτος 1453. Καὶ δὴ σώζεται ἐν τῷ νάρθηκι τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας τῆς νήσου ἐπιγραφή ἔχουσα ὡδε· Ο ΔΟΥΛΟΣ ΤΟΥ ΓΥΗΛΟΤΑΤΟΥ ΗΜΩΝ ΑΥΘΕΝΤΟΥ ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΑΣΚΑΡΗΣ Ο ΠΟΝΤΑΚΗΝΟΣ (γραπτέον μᾶλλον ΠΥΝΔΑΚΗΝΟΣ) ἔτους ϚϞΞΑ' (=1453)². Καὶ ἡδύνατο μὲν ὁ

147 - 186 ἡ δεσποινὶς **Αἰμιλία Ζολώτα**, πραγματοποιημένη κίτθι καὶ τῆς ἱστορίας τοῦ οἴκου τῶν Δρομοκατῶν ἐν Χίῳ. Ὑπὸ δὲ τοῦ Φραγκίσκου *Lenormant* (*Recherches archéologiques à Éleusis*. Ἐν Παρισίῳ. 1862 σ. 387) ἐξεδόθη ἡ ἐπιγραφή χρυσοῦ δακτυλίου, εὑρεθέντος ἐν Ἐλευσίνι. ἔχουσα ὡδε· †CΦΡΑΓΙC ΚΑΣΤΡΟΦΥΛΑΚΟC ΔΕΡΜΟΚΑΗΤΟΥ, ἀλλὰ μετρικοὶ λόγοι· πείθουσι, καθ' ἃ ἀπέδειξα ἤδη τῷ 1880 (*Romans grecs* σ. XLVI κ. ἐ.), ὅτι ἀνεγνωστέον ΔΕΡΜΟΚΑΗΤΟΥ. Ἴδε καὶ *Schlumberger* *Sigillographie byzantine* σ. 327, ὅπου δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ ἐμὴ διορθωσις. Δημητρίου δὲ Παλαιολόγου *Δερμοκάττα* ποιεῖται μνείαν ἐ *Ducange* (*Familiae Byzantinae* ἐκδ. Παρισίων σ. 254. ἐκδ. Βενετίας σ. 206) ὡς μνημονευομένου ἐν ἐπιστολῇ τινι τοῦ δεσπότη Πελοποννήσου Θεωρᾶ Παλαιολόγου, ἀλλ' αἱ παραπομπαὶ ἄς παραθέται εἶνε ἰσχυράμενοι ἢ ἀσφατεῖς.

¹ *Hopf* *Chroniques gréco-romanes*. Ἐν Βερολίῳ. 1873 σ. 502. Ἐν δὲ τῇ *Geschichte Griechenlands* (*Ersch und Gruber Allgemeine Encyclopädie* Τόμ. 86 σ. 152) μόνον περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Παλαμῆδου, Δωρίνου Β', ποιεῖται λόγος ὡς ὑποφόρου τοῦ Μωάμεθ. Κατὰ ταῦτα δὲν εἶνε τελείως ὀρθὰ ὅσα λέγει ὁ *C. Friedrich* ἐνθ' ἄν. σ. 98: *Imbros ist also viel später als Samothrake, nicht so früh wie Hopf meinte* (*Ersch und Gruber* 86, 151, *Chroniques rom.* 502) in den Besitz der Gattilusi gekommen. Ἡ δὲ γνώμη τοῦ *Hopf*, καθ' ἣν ὁ Μανουὴλ Ἀσάνης ἦτο διοικητὴς τῆς Ἰμβροῦ διορισμένος ὑπὸ τῶν Γατελοῦζων, πίπτει μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν καὶ δημοσιεύσιν τῶν γραφέντων ὑπὸ Κυριακοῦ τοῦ Ἀγκωνίτου, περὶ ὧν ἴδε ἀνωτέρω σ. 116.

² **Μουστοξύδου-Βαρθολομαίου Κουτλουμουσιανοῦ** ἐνθ' ἄν. σ. 44. — *Corpus Inscriptionum graecarum* Τόμ. Δ' ἀρ. 9443. — *Conze* ἐνθ' ἄν. σ. 82. Σημειωτέον, ὅτι παρὰ **Μουστοξύδη** ἀναγινώσκαται ϚϞΞΑ', παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς ϚϞΞδ'. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ κ. *Oberhummer* ἐνθ' ἄν. σ. 297 τὴν ἐπιγραφήν ταύτην λέγει χρονολογουμένην τῷ 1456 καὶ οὐχὶ τῷ 1453.

μνημονευόμενος αὐθέντης νὰ εἶνε Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, ἂν ὑποτεθῆ, ὅτι ἡ ἐπιγραφή ἀνέρχεται εἰς τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ 1453, ἦτοι πρὸ τῆς ἀλώσεως. Ἀλλὰ τὸ γεγονός, ὅτι ἄνωθεν τῆς ἐπιγραφῆς φέρεται γεγλυμμένον τὸ οἰκόσημον τῶν Γατελούζων, πείθει, ὅτι ἤρχεν ἤδη τῆς Ἰμβρου ἀνὴρ τις τοῦτου τοῦ οἴκου. Καὶ ὁ μὲν *Cornice*¹ εἶχεν ὑποθέσει, ὅτι αὗτος ἦτο ὁ δυνάστης τῆς Λέσβου Δομίνκος Γατελούζος, ἀλλ' ὁ *Oberhammer*² ἔρθως ὑπέδειξεν, ὅτι ἦτο μᾶλλον ὁ τῆς Αἴνου Παλαμήδης, στηριζόμενος εἰς τὸ ἐξῆς χωρίον τοῦ γραμματέως καὶ ιστορικοῦ τοῦ Μωάμεθ Β', Κριτοβούλου τοῦ Ἰμβρίου Βασιλεὺς δὲ (Μωάμεθ) δέχεται τούτους (τοὺς πρέσβεις τῶν Αἰγυπτίων, Θασίων καὶ Ἰμβρίων), ἡμέρωσ παρέχει τὰ αἰτηθέντα καὶ δωρεῖται τὰς νήσους καθὼς ἦσαν ἐν τῷ βασιλείῳ³ καιρῷ τεταγμέναι, Ἰμβρον μὲν Παλαμήδῃ τῷ τῆς Αἴνου ἐπάροχοντι, Λήμνον δὲ καὶ Θάσον Δωριεῖ τῷ Μυτιλήνης ἡγεμόνι⁴. Παραλαβὼν δὲ τὴν Ἰμβρον ὁ Παλαμήδης διώκει αὐτὴν πιθανώτατα ἐκ τῆς Αἴνου δι' ἀρμοστῶν στελλομένων εἰς τὴν νῆσον, καθ' ἃ μαρτυρεῖ τοῦτο ὁ Κριτόβουλος περὶ τοῦ Δωριέως (Δωρίνου) Γατελούζου, διαδεχθέντος τὸν ἐν ἔτει 1455 θανόντα πατέρα Παλαμήδην⁵. Τοιοῦτον δ' ἀρμοστὴν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν Ἰωάννην Λάσκαριν τὸν Ῥυνδακητὸν, ἀντιπροσωπεύοντα τῷ 1453 τὸν Παλαμήδην, εἰς ὃν ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος εἶχε

¹ Ἐνθ' ἀν. σ. 82.

² Ἐνθ' ἀν. σ. 298 σημ. 2.

³ Πρόκειται περὶ Κωνσταντῖνου τοῦ Παλαιολόγου κατὰ τὰ λεγόμενα ἀνωτέρω παρὰ τῷ Κριτοβούλῳ I, 75, 1 (ἐκδ. C. Müller ἐν τοῖς Fragmenta Historiographicum graecorum Τόμ. Ε' σ. 103). Ἐν δὲ ταῖς αὐταῖς ἡμέραις ἀφικνεῖται καὶ παρὰ τῶν νήσων πρεσβεία τῷ βασιλεῖ (Μωάμεθ), ἣν ἐπεμψε Κριτόβουλος ὁ Ἰμβριώτης, ὁ καὶ τὰδε ξηγγράφας, ἐνδιδοῦσα τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ νήσους αὐτῷ, Ἰμβρον καὶ Λήμνον καὶ Θάσον, κατηκόους οὕσας πρότερον τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίῳ.

⁴ Κριτοβούλου I, 75, 4 (ἐκδ. Müller ἐνθ' ἀν. σ. 103).

⁵ Κριτοβούλου II, 16, 1 (ἐκδ. Müller σ. 114). Περὶ τοῦ Δωριέως καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ Παλαμήδους, ὡς λέγει ὁ κ. *Oberhammer* (ἐνθ' ἀν. σ. 298 σημ. 5), ιστορεῖ ὁ Κριτόβουλος τὴν δι' ἀρμοστῶν διοίκησιν τῆς Ἰμβρου.

παραχωρήσει τὴν Ἴμβρον ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἐπικυριαρχίαν¹. Εἶδομεν δ' ἀνωτέρω, ὅτι ἀμέσως μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Μωάμεθ ἐπεκύρωσεν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου ὄροις τὴν ἀρχὴν τοῦ Παλαμήδους ἐν Ἴμβρῳ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἑαυτοῦ ἐπικυριαρχίαν. Ἀνήρχετο δὲ τὸ ἐνιαύσιον ποσὸν τοῦ χάριν τῆς Ἴμβρου ἀποτινομένου εἰς τὸν σουλτάνον φόρου εἰς χίλια διακόσια χρυσᾶ νομίσματα². ἀντιστοιχοῦντα εἰς 13 500 περίπου δραχμάς. Δυνάμεθα δὲ νὰ θεωρήσωμεν ὑπερβολικὸν τὸ ποσὸν τοῦτο, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἐπὶ τῆς Ἴμβρου εὑρίσκοντο μία μόνον μικρὰ πόλις, πέντε κάστρα καὶ εἴκοσι χωρία³.

Ἀλλὰ βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀνάληψιν τῆς ἀρχῆς τῆς γῆσου ὑπὸ τοῦ Δωρῖνου Γατελούζου βλέπομεν ἤδη τῷ 1456 τὸν Μωάμεθ ἀποστέλλοντα ἐναντίον τῶν θρακικῶν νήσων, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἴμβρος, στόλον ὑπὸ τὸν Γιανούσβεην⁴. Ὁ ναύαρχος τοῦ Μωάμεθ ἔνεκα τρικυμίας δὲν ἠδυνήθη νὰ προσορμιτθῇ εἰς τὸν λιμένα, ἀλλ' ἠγκυροβόλησεν εἰς Κέφαλον, ἄκραν τῆς Ἴμβρου πρὸς μεσημβρίαν, ἄκλυστον οὖσαν καὶ εὐδιεινήν. Πέμπας δὲ ἄγγελον ἐκάλεσε τὸν ἐν τῇ πατρίῳ νήσῳ διατρίβοντα Κριτόβουλον καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν τε νῆσον πᾶσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ φρούρια ἄρχειν τε καὶ φυλάττειν· αὐτὸς δὲ ἀναλαβὼν τοὺς ἀρμοστὰς τοῦ Δωρῖνου ἀπέπλευσεν ἐπὶ οἴκου εἰς Καλλί-

¹ Ὅπως πρέπει νὰ συνδυάζωμεν τὰ τοῦ Κριτοβούλου κατηκόους οἷσας πρότερον τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ καὶ καθὼς ἦσαν ἐν τῇ τοῦ βασιλέως καιρῷ τεταγμένα, Ἴμβρος μὲν Παλαμήδῃ τῷ τῆς Αἴνου ἐπάρχῳ.

² Δούκα ἐκδ. Βόννης σ. 328, 18.

³ Est alia insula ... Impros nominata. In qua est civitas una parva, castra V et ville XX. Ἴδε τὸ ἐν ἔτει 1457 ἐν Μονάχῳ συνταγμένον ὑπόμνημα τὸ ἐπιγραφόμενον Terre hodieerne Graecorum et dominia secularia et spiritualia ipsorum ἐν Νέπ Ἑλληνομνήμων Τόμ. Ζ' σ. 363. Πρὸς Jorga Geschichte des osmanischen Reiches. Ἐν Γῶθ. 1909 Τόμ. Β' σ. 49 σήμ. 5, ὅπου σφαλρῶς σημειοῦται ὡς ἔτος συντάξεως τοῦ εἰρημένου ὑπομνήματος τὸ 1436 ἀντὶ τοῦ 1437.

⁴ Τοῦτον ὁ μὲν Κριτόβουλος II, 16, 3 (ἐκδ. C. Müller ἐνθ' ἀν. σ. 115) ὀνομάζει Ἰωαννοῦσιν, ἔ δὲ Δούκας (ἐκδ. Βόννης σ. 331, 6) Γενοῦσιν.

πολιν. Ὁ δὲ Δωρῖνος, ὅστις διέτριβεν ἐν Σαμοθράκῃ, ἀπέφυγε μὲν ἐκ φόβου νὰ πλεύσῃ πρὸς τὸν Γιουνάβεσην, ἐτράπη δ' εἰς τὴν Αἶνον, ὁπόθεν μεταβὰς εἰς Ἀδριανούπολιν πρὸς τὸν Μωάμεθ ἔτυχε προσήγους πρὸ αὐτοῦ δεξιώσεως, καὶ φιλανθρωπίας καὶ προνοίας τυχῶν λαμβάνει πάλιν τὰς νήσους εἰς ἰδίαν ἀρχὴν, Ἰμβρον καὶ Λήμνον καὶ Σαμοθράκην. Ἀλλ' ὁ Γιουνάβεσης, ὀργισθεὶς, ὅτι ὁ Γατελούζος δὲν προσῆλθε πρὸς αὐτὸν, ἵνα δι' αὐτοῦ παρουσιασθῆ εἰς τὸν Μωάμεθ, ἐμήνυσε κρύφα εἰς τὸν σουλτάνον, συνιστῶν νὰ μὴ παραχωρήσῃ τὰς νήσους εἰς τὸν Δωρῖνον, ὅστις ἦτο δυσμενὴς πρὸς τὴν τουρκικὴν ἀρχὴν καὶ δὲν ἦτο ἄλλως εὐπρόσδεκτος παρὰ τοῖς νησιώταις, ἀλλὰ νὰ δώσῃ εἰς αὐτὸν χώραν ἐν τῇ μεσογαίᾳ πρὸς διατροφήν. Πείσθη δ' ὁ Μωάμεθ παρεκράτησε μὲν τὰς νήσους, ἔδωκε δ' εἰς τὸν Δωρῖνον τὰ περὶ τὰς μακεδονικὰς Ζίχνας χωρία, ἔκου βραχὺν χρόνον διέμεινεν ὁ Γατελούζος, φυγὼν ἔπειτα ἐκείθεν τὸ μὲν πρῶτον εἰς τὴν Μυτιλήνην, κατόπιν δ' εἰς Νάξον¹.

Οὕτω παρακρατηθεῖσα ἡ Ἰμβρος παρεδόθη πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν Κριτόβουλον. Οὗτος δὲ καὶ κατώρθωσε νὰ διατηρήσῃ μέχρι τινὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ σουλτάνου τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῆς νήσου, ἣν δὲν ἔπαυσαν ἐποφθαλμιῶντες οἱ Ἑσπέριοι. Καὶ δὴ ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς ἐπὶ τῆς Ἰμβρου κυριαρχίας τῶν Γατελούζων ὑπάρχουσιν ἐνδείξεις, ὅτι ἐγένοντο τῷ 1456 μυστικαὶ διαπραγματεύσεις περὶ παραδόσεως εἰς τὴν Βενετιαν τῆς Λήμνου, Αἶνου καὶ Ἰμβρου, διεξαγόμεναι μεταξὺ τῆς βενετικῆς πολιτείας καὶ τοῦ Γεωργίου Δρομοκάτου, εἰς ὃν, μέγα ἔχοντα ἐν ταῖς νήσοις ἀξίωμα καὶ μεγάλας κτήσεις ἐν Λήμνῳ², ἔμελλον αὐτὰ νὰ παραδοθῶσιν ὡς τιμάρια ὑπὸ τῶν Βενετῶν³.

¹ Κριτοβούλου II, 16 (ἐκδ. C. Müller ἐνθ' ἀν. σ. 114). Ὁ Müller παραθέτει αὐτόθι ἐν ὑποσημειώσεσι χωρίον τοῦ Τούρκου χρονολογικοῦ *Seadedâin* ἐλλογιγόν διαφόρως ἐκθέτον τὰ πρᾶγματα. Πρὸς. περὶ τῶν τουρκικῶν πηγῶν καὶ *Hammer Geschichte des osmanischen Reiches*. Ἐν Πέστη, 1828. Τόμ. Β' σ. 20.

² *Hopf Geschichte Griechenlands* ἐνθ' ἀν. σ. 152.

³ *Secreti* Τόμ. XX σ. 104^θ καὶ 106^θ ἐν ταῖς ἀρχαῖσι τῆς Βενετίας κατὰ

Εἶνε δὲ οὗτος ἀναμφηρίστως αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ Γεώργιος Παλαιολόγος Δρομοκάτης, ὃν ἔγνωμεν ἐξ ἐπιγραφῆς ὡς τὸν τελευταῖον τῶν ἐπὶ τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου δυναστῶν τῆς Ἰμβρου¹.

Πράγματι δὲ τὸ ἐπόμενον ἔτος 1457 ἡ Βενετία διὰ στόλου ἐξαρτυθέντος ἐνεργείᾳ τοῦ πάπα ἐπέτυχε τὴν κατάληψιν τῆς Δήμου καὶ τῆς Θάσου, τοῦ Κριτοβούλου κατορθώσαντος νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐν Ἰμβρῷ ἀρχὴν² κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Χαλκοκονδύλη, ὅστις λέγει καὶ ταύτην τὴν νῆσον ὑποταχθεῖσαν τότε εἰς τοὺς Ἰταλοὺς³.

Ὅπως δὴ ποτε τὸν Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον τοῦ 1458 ὁ Κριτόβουλος, μεταβὰς εἰς Ἀδριανούπολιν πρὸς τὸν Μωάμεθ ἐξ Ἰμβροῦ, προέτεινεν εἰς αὐτὸν νὰ παραδοθῶσιν αἱ δύο αὐταὶ νῆσοι εἰς τὸν δεσπότην Πελοποννήσου Δημήτριον Παλαιολόγον, ὑπισχνούμενος αὐτὸς μὲν νὰ παραδώσῃ τὴν Ἰμβρον, νὰ κατορθώσῃ δὲ τὴν παράδοσιν τῆς Δήμου παρὰ τῶν νησιωτῶν, αἳ ἐπαχθῶς φερόντων τὴν κυριαρχίαν τῶν Φράγκων. Ἐστειλε δ' ἐν σπουδῇ καὶ γράμματα πρὸς τὸν Δημήτριον, μηνύοντα εἰς αὐτὸν, ὅτι ἦτο ἐπικαιρον νὰ ζητήσῃ παρὰ τοῦ Μωάμεθ τὰς νήσους. Δεσπότης δὲ (Δημήτριος) τοῦτο μαθὼν, ὡς τάχιστα τὸν Ἀσάνην ἐκπέμπει πρέσβην ὡς βασιλέα, καὶ παρ' αὐτοῦ τὰς νήσους αἰτεῖ καὶ λαμβάνει, ξυνθέμενος δὴ καὶ δασμὸν ἑτήσιον ὑπὲρ τούτων ἀποφέρειν βασιλεῖ τριςχιλίους χρυσίνους, ξυμπαρόντος γε καὶ αὐτοῦ Κριτοβούλου τότε ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ξυμπράττοντος. Ἀπελθὼν δ' ὁ Κριτόβουλος δι' Ἰμβροῦ, ὅπου

Hoff ἐνθ' ἀν. σ. 153 σημ. 91. Ἴδε τὸ οἰκτερον ἔγγραφον πρὸς τὸν κ. Κ. Σάθα (Μνημεῖα ἑλληνικῆς ἱστορίας Τόμ. Α' σ. 231 κ. ἑ.).

¹ Πρβλ. *Oberhammer* ἐνθ' ἀν. σ. 298 σημ. 8.

² Ἴδε τὴν μακρὰν διήγησιν τοῦ Κριτοβούλου II, 23 (ἐκδ. *C. Müller* ἐνθ' ἀν. σ. 118). Καὶ ὁ μὲν Κριτόβουλος ὡς πάπην ἐξαρτύσαντα τὸν στόλον λέγει τὸν Νικόλαον Ε', ἀλλ' οὗτος εἶχεν ἤδη ἀποθάνει τῷ 1455. Ὁρθῶς δὲ ὁ Δούκας (ἐκδ. Βόννης σ. 338) ἀναγράφει ὡς ἔτος τὸ „ἔξε" (=1457) καὶ ὡς πάπην τὸν Κάλιστον Γ'.

³ Λαονίκου Χαλκοκονδύλη (ἐκδ. Βόννης σ. 469, 21).

μίαν καὶ μόνην διέτριψεν ἡμέραν εἰς Ἀθήμον, κατώρθωσε πράγματι τὴν καθυπόταξιν τῆς κῆσου¹, ἣτις καὶ παρεδόθη κατόπιν εἰς τὸν Δημήτριον Παλαιολόγον μετὰ τῆς Ἰμβρου, τῆς Θάσου καὶ τῆς Σαμοθράκης μετὰ ἓν καὶ ἡμῶν ἔτος, τὸ φθινόπωρον τοῦ 1459².

Καὶ τῆς μὲν ἐν Ἰμβρῷ ἀρχῆς τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Μωάμεθ δὲν περιεσώθησαν ἔχνη. Τῷ δὲ 1467 κατώρθωσε νὰ κυριεύσῃ τὴν τε Ἰμβρόν καὶ τὴν Ἀθήμον εἰς Βεναιτὸς Βίκτωρ Capello³, καὶ ἀργότερον, τῷ 1468, ἔχεινεν εἰς αὐτὴν νέα ἀπόβασις τοῦ Βενετοῦ ναυάρχου Νικολάου Canale⁴, ἕως τέλος μετὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ ἄλωσιν

¹ Κριτοβούλου III, 14 (ἐκδ. C. Müller ἐνθ' ἄν. σ. 128). Γράφει ἀνωτέρω ὅτι ταῦτα συνέβησαν τὸν Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον τοῦ 1458 συνδέσασα τὰ ἐν τέλει τῆς § 10 τοῦ III βιβλίου τοῦ Κριτοβούλου (ἐκδ. C. Müller ἐνθ' ἄν. σ. 126) χειμῶνος ἀρχομένου ἀγικονῆται ἐς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐξηκοσίων ἤδη καὶ ἑκκὼν ἔτος πρὸς τοὺς ἐνταξιοῦσι τε καὶ ἑσκαμνητοῦσι τοῖς ἄλλοις ἡνῆστο, ἄγθοον δὲ τῆς ἀρχῆς τῆ βασιλείας πρὸς τὰ ἐν ἀρχῇ τῆς § 14 τοῦ δ' αὐτοῦ χειμῶνος. Πρέπει δὲ ἄλλοις δὴ νὰ ληφθῆ ὅπ' ἔφην, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἀναρρήθη τὴν 6 Φεβρουαρίου 1451 ἀρχ τὸ ἔγθουον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἀρχεται τῆ 6 Φεβρουαρίου 1458. Κατὰ ταῦτα τὰ γεγονότα, εἶπεν ἀγαγεῖται ὁ Κριτοβούλου ἐν τῷ III, 14, συνέβησαν τὸ ἐνωρίτερον ταλευτῶντος τοῦ Φεβρουαρίου 1458 ἢ, καὶ κατὰ Μάρτιον.

² Κριτοβούλου III, 24 (ἐκδ. C. Müller ἐνθ' ἄν. σ. 135). Κατὰ τὸν Γεώργιον Φραντζῆν (ἐκδ. Βόννης σ. 413, 23—414, 2) ταῦτα συνέβησαν τῷ 1468. Ὁ δὲ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης (ἐκδ. Βόννης σ. 483, 16) διαφέρει πρὸς τοῦ Κριτοβούλου καὶ τοῦ Γεωργίου Φραντζῆ μόνην τὴν Αἴον λέγει δοθεῖσαν εἰς τὸν Δημήτριον Παλαιολόγον.

³ Εἰς τὸ 1464 ἀνάγει τὴν ὑπὸ τοῦ Capello κατέληψιν εἰ Hammer ἐνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 85. Ἀλλ' εἰς τα Φραντζῆς (ἐκδ. Βόννης σ. 425, 19), Μαρίνος Συνοῦδος ὁ νεώτερος καὶ ἡ Lettera d'un secretario (παρὰ Zinkeisen Geschichte des osmanischen Reiches. Ἐν Γῶθ. 1854 Τόμ. Β' σ. 313 καὶ C. Müller ἐν ἐκδόσει Κριτοβούλου σ. 158 ἐν σημ.) ἐρίζουσι τὸ θῆρος (Αὔγουστον) τοῦ 1467 (6975), ἣτοι τοῦ 1467. Κατὰ ταῦτα δὲν ἔχει ἄρθως ἡ χρονολογία 1466, ἣν παραλέθησαν ὁ Μουστοξύδης ἐνθ' ἄν. σ. 48, εἰ Hoff ἐνθ' ἄν. σ. 156, εἰ C. Müller ἐνθ' ἄν. σ. 212, εἰ Hertzberg Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zur Gegenwart. Ἐν Γῶθ. 1897 Τόμ. Β' σ. 592, καὶ κατ' αὐτοῦ εἰ κ. Oberhammer ἐνθ' ἄν. σ. 299.

⁴ Ὁ Hammer ἐνθ' ἄν. Τόμ. Β' σ. 97 ἀνάγει αὐτὴν εἰς τὸ 1467, εἰς δὲ τὸ 1468 εἰ Zinkeisen ἐνθ. ἄν. σ. 315, εἰ Μουστοξύδης ἐνθ' ἄν. σ. 48 καὶ εἰ C. Müller ἐνθ' ἄν. σ. 111.

τῆς Εὐβοίας ὁ καπατάν πασοῦς Μαχμούτ κατέλαβεν ἐξ ἐφόδου τὴν Ἴμβρον τὴν 5 Ἰουνίου 1470, πειρόντος κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Βενετοῦ ἐπίκτωρος αὐτῆς Μάρκου Ζένου¹. Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα γεγονότα εἰς πάντα μεταγενέστερα τοῦ θανάτου τοῦ πάπα Πίου Β', συμβάντος τῇ 14 Αὐγούστου 1464².

Παιραθόμεν ὡν μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν τυχῶν τῆς Ἴμβρου ἐπὶ τῶν τελευταίων Παλαιολόγων καὶ μέχρι τῆς ὀριστικῆς αὐτῆς ὑπὸ τοῦ Τούρκου καθυποτάξεως νὰ εὐρωμεν ποῖον τῶν ἐτῶν καθ' ἃ ἐπάπευσεν ὁ Πίος πρέπει νὰ ὀρισθῆ ὡς τὸ ἔτος τῆς πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ἀσάνην ἐπιστολῆς αὐτοῦ.

Καὶ πρῶτον παρατηρητέον, ὅτι δὲν πρέπει νὰ πλανήσῃ ἡμᾶς ἡ ὑπὸ τοῦ Κριτοβούλου μνεῖα τοῦ Ἀσάνη τοῦ σταλέντος πρὸς τὸν Μωάμεθ ὡς πρέσβεως τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου. Τοῦ Ἀσάνη τούτου τὸ βαπτιστικὸν ὄνομα δὲν παρέδωκεν εἰς ἡμᾶς ὁ Κριτοβούλος ἐν τῷ ἀνωτέρῳ σημειωθέντι χωρίῳ, διότι ἦτο ἤδη γνωστὸς εἰς τὸν ἀναγνώστην, ἅτε δις πρότερον μνημονευθεὶς, τὸ μὲν πρῶτον μὲ τὸ πλήρες αὐτοῦ ὄνομα ὡς Ματθαῖος Ἀσάνης, ἔκτοτε δὲ πάντοτε ἀπλῶς ὡς Ἀσάνης³. Ὁ ἀδελφὸς οὗτος τῆς γυναικὸς Δημητρίου τοῦ Παλαιολόγου οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον, εἰς ὃν ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Πίου, καίπερ οὐκ ἀπιθάνως ὢν ἀπώτερος αὐτοῦ συγγενῆς, οὐδ' ἡ παρόρμησις τούτου ὑπὸ τοῦ πάπα ἵνα καταλάβῃ τὴν Ἴμβρον δύναται νὰ ὑποτεθῆ εὐρισκομένη εἰς οἰανδήποτε σχέσιν πρὸς τὴν εἰς Ἀδριανούπολιν πρεσβείαν τοῦ φέροντος τὸ αὐτὸ οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον Ματθαίου. Μετὰ πολλῶν δὲ μετρίων πιθανότητος δυνάμεθα νὰποδεχθῶμεν, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος Ἀσά-

¹ Φραντζῆ ἐκλ. Βόννης σ. 448, 7.—Hopf ἐνθ' ἀν. σ. 157.—C. Müller ἐνθ' ἀν. σ. LH.—Hertzberg ἐθ' ἀν. σ. 601.—Oberhammer ἐνθ' ἀν. σ. 299.—C. Frick ἐνθ' ἀν. σ. 94.

² Georg Voigt Enea Silvio de' Piccolomini als Papst Pius der Zweite und sein Zeitalter. Ἐν Βερολίνο. 1863 Τόμ. Γ' σ. 720.

³ Κριτοβούλου II, 7, 4 κ. 4. III, 8. III, 19, 5. III, 20, 2 κ. 4. ἐκλ. C. Müller ἐθ' ἀν. σ. 124, 125, 132, 133.

E. I. A. της Κ. τ. Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΙΑ 2006

νης ἦτο συγγενής, ἴσως δὲ καὶ υἱὸς Μανουήλ Ἀσάνη τοῦ Λάσκαρη τοῦ ἐν ἔτει 1442 διοικητοῦ τῆς Ἱμβρου ἐπὶ Ἰωάννου Η' τοῦ Παλαιολόγου. Βλέποντες δὲ, ὅτι καὶ ἄλλος τῶν ἐν Ἱμβρω ἀρχάντων, ὁ ἐπίτροπος τῶν Γατελούζων Ἰωάννης Λάσκαρης ὁ Ῥυνδακηνός, ἀνήκεν εἰς τοὺς Λασκάρεις, δυνάμεθα ἐντεῦθεν, νομίζω, νὰ εἰκάσωμεν εὐλόγως, ὅτι ἅπαντες οἱ ὅπωςδῆποτε συνδεόμενοι πρὸς τὸν πολύκλαδον εἶκον τῶν Λασκάρειων ἐνδιαφέροντο ὑπὲρ τῆς Ἱμβρου, εἶχον οὕτως εἰπεῖν δικαιώματα ἐπ' αὐτῆς καὶ ἐθεωροῦντο ὡς ἀντιπροσωπεύοντες τὴν αὐτονομίαν ἢ τὴν ὑπὸ Χριστιανῶν δυναστῶν κυριαρχίαν τῆς νήσου κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν Κριτόβουλον, ὅστις ἀντιπροσωπεύει τὴν ἄμεσον δι' αὐτοῦ ὑπὸ τοὺς Τούρκους ὑποδούλωσιν τῆς πατρίου νήσου ἢ τὴν ἔμμεσον διὰ τῆς εἰς τὸν σουλτᾶνον ὑποτελείας τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου.

Οὕτως ἐχόντων τῶν πραγμάτων, δὲν εἶνε ἀπίθανον καὶ τὸ ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος Λάσκαρις ἐκ πατριωτικοῦ μὲν ἐνδιαφέροντος, ἀλλ' ἅμα καὶ συγγενικοῦ φίλτρου πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Λάσκαρην Ἀσάνην ἔπεισεν ἢ προσεπάθησε νὰ πείσῃ τὸν πάπαν Πίον νὰ διενεργήσῃ, ὅπως εἰς τοῦτον περιέλθῃ ἢ Ἱμβρος. Καὶ δὴ ἡ ἀνωτέρω ἐκδοθεῖσα ἐπιστολὴ εἶνε γεγραμμένη ἐν τῷ Μαδριτεῖ κώδικι, οὗ τὸ πλεῖστον μέρος εἶνε ἰδιόχειρον τοῦ Κωνσταντῖνου Λασκάρειος, δι' αὐτῆς τῆς χειρὸς αὐτοῦ. Ἀλλὰ διὰ τίνα λόγον ἢ ἐπιστολὴ αὕτη εἶνε γεγραμμένη ἑλληνιστί; Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι ἐν ταύτῃ τῇ γλώσσῃ ἔγραψεν αὐτὴν ὁ πάπας. Τοιοῦτό τι δὲν θάνατα πεκρίνετο πρὸς τὸν ὄγκον τῆς λατινικῆς ἐκκλησίας καὶ θὰ ἦτο ὄλως ἀσύνηθες. Πρέπει λοιπὸν νὰ ποδεχθῶμεν, ὅτι εἶνε μετάφρασις ἐκ τοῦ λατινικοῦ πρωτοτύπου, καὶ δὴ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λασκάρειος γενομένη. Καθ' ὁμοίον τρόπον ὁ Θεόδωρος Γαζής εἶχε μεταφράσει ἑλληνιστί τὴν ἀπειλητικὴν ἐπιστολὴν τοῦ πάπα Νικολάου πρὸς τὸν Κωνσταντῖνον Παλαιολόγον τὴν ἐπέχουσαν τόπον τελεσιγράφου τῆς Ῥώμης, ἀπαιτούσης τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἐνωτικῶν ἀποφάσεων

τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου¹. Ἀλλὰ παράδοξος θὰ ἦτο ὅπωςδήποτε ἡ δυσκίνησις τῆς γραφίδος τοῦ Ἑλληνοῦ λογίου περὶ τὴν εὐκόλον ἀπόδοσιν τοῦ πρωτοτύπου κειμένου ἢ ἀποδεικνυομένη ἐκ τῶν πολλῶν διαγραφῶν καὶ διορθώσεων. Ἐξετάζοντες δὲ τὸ εἶδος τῶν τοιοῦτων μεταβολῶν, ἃς δύναται καὶ ὁ ἀναγνώστης νὰ παρακολουθήσῃ ἐν ταῖς ὑποσελιδίαις κριτικαῖς σημειώσεις τῆς ἀνωτέρω ἐκδοθείσης ἐπιστολῆς², νομίζομεν, ὅτι δὲν ἀστοχοῦμεν τοῦ ὀρθοῦ, ἀποδεχόμενοι, ὅτι τὸ πλῆθος τῶν διορθώσεων ἐκείνων δὲν προέρχεται ἐκ δυσκολίας καὶ ἀστασίας τοῦ Λασκάρεως περὶ τὴν μετάφρασιν ἐτοιμοῦ κειμένου, ἀλλὰ πολὺ μᾶλλον ἐκ τῆς ἀποπειράς συντάξεως σχεδίου πρωτοτύπου ἐπιστολῆς αὐτοῦ τοῦ Λασκάρεως, ἣν ὑπέβαλεν ἢ ἐμελλε νὰ ὑποβάλλῃ λατινιστὶ εἰς τὸν πάπυ³.

Ἀλλὰ τίς εἶνε τέλος ὁ ἀρμοδιώτατος χρόνος, καθ' ὃν δύναμεθα νὰ ὑποθέσωμεν παρασκευασθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Λασκάρεως ἢ καὶ πράγματι σταλείσαν ὑπὸ τοῦ Πίου Β' τὴν προκειμένην ἐπιστολήν; Τὰ λεγόμενα περὶ τῆς Ἰμβρου ἦτις ὑπὸ τῆς δυναστείας τῶν ἀπίστων εἶσι καὶ εἰ μόνον ἐκείνη τῇ σῆ ἐπιμελείᾳ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀσεβῶν ἐλευθερωθεῖν μόνον εἰς τὸν χρόνον καθ' ὃν ἡ νῆσος εὐρίσκατο ἀμέσως ὑπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν Τούρκων δύνανται νὰ αναφέρονται. Κατὰ δὲ τὰνωτέρω εἰρημμένα τοιαῦτα ἔτη εἶνε τὰ μεταξὺ τοῦ 1456, ὅτ' ἐξεβλήθη ὁ Δωρῖνος Γατελοῦζος, καὶ τοῦ φθινοπώρου 1459, ὅτε παρέλαβε τὴν Ἰμβρον ὁ Δημήτριος Παλαιολόγος. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Πίος περι-

¹ Σπυρ. Π. Λάμπρου Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος Τόμ. ζ' σ. 909 κ. ἑ. Τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐξέδωκε πρῶτος ὁ Ἀρκουῦδιος (Opuscula aurea theologica. Ἐν Ῥώμῃ. 1630 σ. 685 κ. ἑ.), ἐπανεξέδωκε δ' αὐτὴν ὁ Migne (Patrologia graeca Τόμ. ΡΞ' σ. 1201 κ. ἑ.). Θέλουμεν δ' ἐκδώσει αὐτὴν καὶ πάλιν ἐν ταῖς Ἡκκλησιολογίαις καὶ Πελοποννησιακαῖς κατ' ἀντιβολὴν δέκα κωδίκων.

² Ἰδε ἀνωτέρω σ. 113 κ. ἑ.

³ Ἀνάλογον ὑπόνοιαν ἐξέφρασεν ἤδη ὁ Iriarte (Regiae bibliothecae Matritensis codices graeci manuscripti. Ἐν Μαδρίτη. 1769 σ. 466).

εβλήθη τὴν παπικὴν τιάραν τῇ 3 Σεπτεμβρίου 1458¹. Ἐχρόνος τῆς γραφῆς τῆς ἐπιστολῆς περιορίζεται μεταξὺ τῆς ἡμέρας ταύτης καὶ τοῦ σθινοπώρου 1459.

Ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ τῆ ἐπιστολῆς, εἶνε εὐνόητος καὶ λαλεῖ ἀφ' ἑαυτῆς. Ὁ πάπας ὑπέσχετο τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ὅπως ὁ Ἀλέξανδρος Ἀσάνης, ὅστις φαίνεται ῥητῶς προσχωρήσας ἀπὸ καιροῦ εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν, ἐγκαταστή ἐν Ἱμβρῳ ὡς ἀνεγνωρισμένος κύριος αὐτῆς, ἄρα, τὸ ἐπαναλαμβάνομεν. πιθανώτατα ὡς διάδοχος τοῦ Μανουὴλ Ἀσάνη, μεταβιβάζων τὴν κυριότητα ταύτην καὶ εἰς τοὺς κληρονόμους αὐτοῦ. Ἐπεβάλλετο δὲ μόνον εἰς αὐτὸν, ὅπως ὑποχρεώσῃ τὸν μητροπολίτην τῆς νήσου Δωρόθεον² καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ ἐπέκεινα τῶν ὀφειλομένων δικαίων ἐκάστοις χρόνοις ἑκατὸν χρυσοῦς ἐκ τῶν σῶν ἐσόδων καὶ τῆς νήσου ἐλευθέρως καὶ ἄσμενος καταβάλλειν εἰς τὸ παπικὸν ταμεῖον³.

¹ Georg Voigt ἐνθ' ἀν. Τόμ. Γ' σ. 17.

² Ὁ Δωρόθεος πρέπει νὰ προτεθῆ εἰς τοὺς τρεῖς καὶ μόνους παρὰ τῆς *Lequien* (*Oriens Christianus* Τόμ. Α' σ. 952) καὶ εἰς τοὺς πολλῶ περισετέρους παρὰ τῆ *Μουστοξύδη* ἐνθ' ἀν. σ. 74 κ. ἰ. ἀρχιερεῖς τῆς Ἱμβρου.

³ Ἴδε ἀνωτέρω σ. 114 κ. ἰ.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ ΔΙΔΑΣΚΩΝ ΕΝ ΤΩ ΞΕΝΩΝΙ
Είκων του Βαροκκιανού κώδικος 87 της εν Όξωνίη Βιβλιοθήκης.